mele. A. 1857 sügisel asus W. Peterburi, kus ta 30 a. jooksul elades ilmutas kõik omad muudki teosed eesti, liivi, vadja j. t. keelte ning isegi folkloori alalt. Kaugemaid sugukeeli käsitles ta veel teostes: »Grammatik der ersa-mordwinischen Sprache nebst einem kleinen mordwinisch-deutschen und deutsch-mordwinischen Wörterbuch« (Peterburi, 1865, *Mém. de l'Acad. Impér. des sciences de St. Pétersb.*, VIIe série, tome IX, nr. 5; 261 lk. in 4^{0}), »Syrjänisch-deutsches Wörterbuch nebst einem wotjakisch-deutschen im Anhange und einem deutschen Register« (Peterb., 1880, XIV + 692 lk.) ja »Grammatik der syrjänischen Sprache mit Berücksichtigung ihrer Dialekte und des wotjakischen« (Peterb., 1884, XII + 252 + III lk.). W. suri 17. XII 1887 Peterburis. — Keeleteaduse seisukohast üldse kui ka Eesti rahvuskultuurilisest seisukohast eraldi on W. toodangus kõige tähtsamad need uurimused, mis ta on ilmutanud eesti keele kohta. Siin alal pakutu väärtus on kõige püsivama iseloomuga, sest et töö on tehtud kõige otsesemalt isikuliste tähelepanekute ja uurimiste varal, on seega kõige autentsem ja usutavam. Juba a. 1855 ilmus W. sulest kirjutis »Über die neueste Behandlung der ehstn. Grammatik« (*Mélanges russes*, II, lk 669—758) ja a. 1861 »Gutachten des Akademikers Hrn. Staatsraths Wiedemann über die Helsingforser Ausgabe des ehstn. Neuen Testaments vom Jahre 1857« (Tall., 38 lk.). Akadeemikuna on W.-il aineliselt ja ajaliselt võimalik a.-st 1862 alates kolmel korral Eestis eri paigus keeleuurimusteekondi ette võtta, eesti murretega tutvuda, kuigi vist mitte alati otseselt talurahva suust, vaid enam ehk mõisateenijaskondade kaudu. Selle töö viljana ilmus tal a. 1864 »Versuch über den Werroehstnischen Dialekt« (*Mém. de l'Acad. St. Pét.* VIIe s., t. VII, nr. 8) ja a. 1869 »Ehstnisch-deutsches Wörterbuch«, ühes saksa-eestikeelse registriga (Peterb., VIII + 836 + CLVII lk. in 4^{0}; II täiend. tr. dr. J. Hurda toimetusel a. 1891, III tr. a. 1923). Selle teose allikaks olid vanemad trükis ilmunud sõnastikud, käsikirjalised sõnadekogud, kirjakeelsed trükkteosed ja kaasaegsed kõnekeele murded. Veel täninigi on see sõnaraamat püsinud kõige täiuslikumana eesti keelevara koguna, millele ligilähedale ulatumas on iseloomult olgugi teiselaadiline »Eesti õigekeelsuse-sõnaraamat« (II tr.). Seda W.-i teost täiendab a. 1875 ilmunud »Grammatik der Ehstnischen Sprache, zunächst wie sie in Mittelehstland gesprochen wird, mit Berücksichtigung der anderen Dialekte« (Peterb., XVIII + 663 lk. in 8^{0}), mis nagu sõnastikki on ammutamatu varaait eesti keele uurimisele. Enam tegeliku iseloomuga on W. a. 1871 (Verh. GEG VII, 57—80) ilmunud kirjutis »Ehstnische Dialekte und ehstnische Schriftsprache«, kus lühidalt iseloomustatakse tähtsamate murrete erinevusi ja soovitatakse eesti kirjakeelt rajada Ida-Harjumaa, osa Järvamaa ja Virumaa mandripoolsetele murretele, mis vaatekohale asus ka M. Veske (vt.).

Meie sugukeelte uurimustest ja ainekogudest W.-il väärtuslikum ja eesti keele tundmisele tähtsam on W.-i poolt ümbertöötatud, täiendatud ja ajaloolis-etnograafilise sissejuhatusega varustatud »Joh. Andreas Sjögren's livische Grammatik nebst Sprachproben« (J. A. Sjögren's Ges. Schriften, Bd. II, T. I, Peterb., 1861, CIV + 480 lk. in 4^{0}) ja »Joh. Andreas Sjögren's livisch-deutsches Wörterbuch« (*ibid.* Bd. II, T. II, Peterb., 1861, 398 lk. in 4^{0}). See töö koostub aa. 1846 ja 1852 Sjögren'i kogutud ainestikust, millest S. sõnastikuks oli jõudnud korraldada tähed A—D, ja väga suurelt osalt ka W.-i enda poolt a. 1858 suvel korjatud keelematerjalist, nii et kogu teos on kujunenud enam küll W-i tööviljaks. Ühenduses uurimisrännakuga liivlaste juurde pöördus W.-i tähelepanu ka neile vadjalastele, kes a. 1445 toodi sõjavangidena asuma Kuramaale ja keda seal alal püsis veel XIX sajandi esipoolikul; ta ilmutas nende kohta uurimuse »Über die Nationalität und die Sprache der jetzt ausgestorbenen Kreewinen in Kurland« (Peterb., 1871, *Mém. de l'Acad. St. Pét.*, VIIe. s., t. XVII, nr. 2, 119 lk.). — Eesti keele kõrval on W.-i huvid suundunud ka eesti rahvateadusele. See avaldub teoses »Aus dem inneren und äusseren Leben der Ehsten« (Peterb., 1876, VIII + 498 lk. in 8^{0}), mis on rikkalik kogu eesti vanasõnu, kõnekäände, mõistatusi, mängude, kommete, muinasusundlikkude talitiste ja kujutluste kirjeldusi, ja on väärtuslik ka keeleainestiku koguna. Ka meie kodumaa taimestiku uurimisalal on W.-il teeneid: a. 1852 avaldas ta (E. Weber'i kaasabil teose »Beschreibung der phanerogamischen Gewächse Esth-, Liv- und Curlands« (Tall., CXXVI + 664 lk. in 8^{0}), mille teaduslik väärtus on püsinud praegusenigi ajani, osalt isegi eesti keeleteaduse seisukohalt, sest see sisaldab ka hulga eestikeelseid taimenimesid. W.-i kaugemad keelelised harrastused on kajastunud teoses »Einige Bemerkungen über das Neugriechische und sein Verhältniss zum Altgriechischen und zu den romanischen Sprachen« (Tall., 1852, 88 lk.).

W.-i määratu ulatusega toodang on eesti ja laiemalt ka soome-ugri keeleteadusele põhjapaneva väärtusega, eriti eesti ja liivi